

آشنایی با طرح و برنامه‌های واحد بهداشت دهان و دندان

حمیده استقلال

مریم مرکز آموزش بهورزی دانشگاه علوم پزشکی لارستان

وقیه معبی

مریم مرکز آموزش بهورزی دانشگاه علوم پزشکی لارستان

میریم عفیفیان

مدیر مرکز آموزش بهورزی کازرون دانشگاه علوم پزشکی شیراز

مقدمه

۱. برنامه ملی سلامت دهان و دندان دانش آموزان مقطع ابتدایی و بست اطلاعات آنان در سامانه سلامت دهان و دندان

از سال ۱۳۷۷، ابتدا به شکل طرح شروع شد و پس از بررسی دستاوردهای آن به عنوان برنامه ابلاغ شد.

هدف کلی: ارتقای سلامت دهان و دندان دانش آموزان
مقطع ابتدایی

اهداف اختصاصی

۱. بررسی وضعیت سلامت دهان و دندان کودکان دوره ابتدایی هر سه سال یکبار

۲. افزایش آگاهی و بهبود رفتارهای بهداشتی کودکان در زمینه بهداشت دهان و دندان (بخش آموزش)

۳. کاهش میزان پوسیدگی دندانها (بخش پیشگیری)

۴. ارایه خدمات درمانی قابل انجام در مراکز خدمات جامع سلامت

روش اجرای کار

این برنامه شامل سه بخش است:

بخش آموزشی:

* آموزش مریبان سلامت، معلمان داوطلب و بهورزان توسط دندانپزشکان و بهداشتکاران دهان و دندان

* آموزش دانش آموزان توسط مریبان سلامت، معلمان داوطلب و بهورزان

* آموزش والدین در جلسات اولیا و مریبان

تا قبل از سال ۱۳۷۴ خدمات بهداشت دهان و دندان در نظام ارایه خدمات شبکه بهداشت درمان کشور جایگاه مشخصی نداشت، اما از آنجایی که بهداشت دهان و دندان یکی از شاخه‌های مهم بهداشت عمومی است که در سلامت افراد تأثیر بسزایی دارد و با توجه به شیوع بیماری‌های دهان و دندان، در سال ۱۳۷۴ طرح ادغام بهداشت دهان و دندان با هدف ارتقای سطح سلامت دهان و دندان جامعه به طور آزمایشی در چند شهر کشور اجرا شد و در حال حاضر به عنوان جزئی از خدمات سلامت در قالب سیستم شبکه در همه دانشگاه‌های علوم پزشکی ارایه می‌شود. به دنبال اجرای طرح پژوهش خانواده در سال‌های اخیر از بهمن ماه سال ۱۳۹۳ طرح دندانپزشک خانواده نیز مطرح شد. این طرح شامل خدمات زیر است که رایگان ارایه می‌شود:

۵. افزایش جلب مشارکت والدین دانشآموزان
۶. افزایش جلب مشارکت سازمانها، نهادها وارگانهای
مرتبط (آموزش و پرورش و...)

یشتر از ۳۰ سال است که ماده «وارنیش فلوراید» به طور
گسترده در جهان به عنوان یک ماده موثر جهت
پیشگیری از پوسیدگی دندان استفاده شده است. در
کودکان ۳ تا ۱۴ سال استفاده از «وارنیش فلوراید» دو بار
در سال روش ایمن، بی خطر، بدون درد و مؤثر در کاهش
پوسیدگی است.

«وارنیش فلوراید» توسط دندانپزشک یا بهداشتکار دهان
و دندان یا مراقبان سلامت و بهورز بر احتی به وسیله
برس های یکبار مصرف بر روی دندان های کودک
مالیده می شود. وارنیش اغلب باعث تغییر رنگ دندان
به زرد می شود که موقتی بوده و با پاک شدن وارنیش
از سطح دندان این تغییر رنگ از بین می رود.

نکات قابل توجه در استفاده از «وارنیش فلوراید»:

- جهت اثربخشی این ماده، دستکم دوبار در سال باید از آن استفاده کرد.
- قبل از فلورایدترایپی با وارنیش دندان های کودک باید بخوبی مساوا ک زده شود.
- بعد از استفاده از وارنیش حداقل یک تا دو ساعت از آشامیدن و خوردن غذاهای سفت باید پرهیز شود.
- کودک تا روز بعد نباید از مساوا ک یا نخ دندان استفاده کند تا «وارنیش» زمان کافی برای تماس با دندان داشته باشد.

بخش پیشگیری: استفاده از وارنیش فلوراید دو بار، به فاصله چهار تا شش ماه برای هر دانش آموز و معابنه دانش آموزان و تشکیل پرونده بهداشت دهان و دندان و ثبت در سامانه الکترونیک

بخش درمان: با توجه به گستردگی جمعیت دانش آموزان ابتدایی و محدودیت امکانات وزارت بهداشت در ارایه خدمت به همه دانش آموزان از همکاری دانشکده های دندانپزشکی، مؤسسات خیریه و بخش خصوصی و سازمان های دانش آموزان مقطع می شود.

۲. طرح «وارنیش فلورایدترایپی» دانش آموزان مقطع ابتدایی

هدف کلی: ارتقای سطح سلامت دهان و دندان دانش آموزان مقطع ابتدایی
اهداف اختصاصی

۱. افزایش سطح آگاهی دانش آموزان مقطع ابتدایی و والدین آنها

۲. افزایش دسترسی دانش آموزان مقطع ابتدایی به خدمات پیشگیری دهان و دندان (وارنیش فلورایدترایپی)

۳. افزایش ارایه خدمات پیشگیری از بیماری های دهان و دندان به دانش آموزان مقطع ابتدایی

۴. کاهش شاخص پوسیدگی های دندان در دانش آموزان مقطع ابتدایی (سه تا پنج سال از شروع طرح)

دوم و ماندگاری: به طور عمد «فیشورسیلانت‌ها» برای مدت طولانی دوام دارند و اگر در طول زمان خرد یا فرسوده شوند، می‌توان «سیلانت» را اضافه یا جایگزین کرد.

۴. جرمگیری و بروساز در زنان باردار و شیرده

در طول دوره بارداری تغییرات هورمونی بدن مادر او را مستعد ابتلا به بیماری و التهاب لثه و حساس‌ترشدن دندان‌ها می‌کنند، روی همین اصل دندانپزشکان به زنان باردار توصیه می‌کنند که پیش از سایر دوران زندگی به رعایت بهداشت دهان و دندان خود پردازنند؛ البته تهوع دوران بارداری بخصوص در سه ماهه اول و ترش‌کردن باعث برگشت اسید معده به دهان و تخریب مینای دندان‌ها می‌شود.

انجام درمان‌های دندانپزشکی مانند جرمگیری لثه و ترمیمهای ساده برای مادر هیچ خطری را متوجه جنین یا کودک وی نمی‌کند و بیشتر خدمات محدود به درمان‌های ساده و پیشگیرانه است. بهترین زمان انجام خدمات دندانپزشکی در سه ماهه دوم بارداری است اما بهتر است در مراکز خدمات جامع سلامت همزمان با مراقبت‌های پیش از بارداری و پس از

زایمان، درمان‌های دندانپزشکی انجام گیرد.

جرمگیری دندان: فرآیند پاکسازی دندان‌ها با ابزارهای دندان‌پزشکی است. فواید و مزایای آن از بین رفن جرم است که باعث کاهش پوسیدگی دندان می‌شود و در نتیجه باعث بھبود ورم لثه تا قبل از تبدیل شدن به یک بیماری لثه شدیدتر می‌شود.

۳. «فیشورسیلانت» و ترمیم دندان شماره شش (۶تا۲۱ سال):

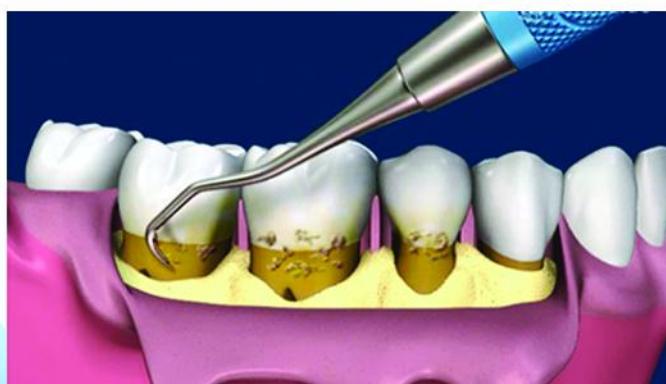
یکی از سطوح دندان‌ها که بشدت در معرض پوسیدگی قرار دارد سطح جونده دندان‌ها بخصوص دندان شماره شش است که به دلیل شیارهای فراوان بسیار مستعد پوسیدگی است و اولین دندان دائمی آسیای کودکان است که در سن شش سالگی رشد می‌کند. این دندان از نظر عملکرد جوییدن به عنوان معیار و حفظ رویش بقیه دندان‌های دائمی اهمیت دارد. پوسیدگی این دندان ممکن است عوارض شدیدی را در سیستم دندانی، زیبایی و عملکرد فرد ایجاد کند.

در این راستا وزارت بهداشت با همکاری آموزش و پرورش و بیمه‌ها طرح «فیشورسیلانت و ترمیم دندان شش» را به اجرا گذاشته‌اند تا خدمات پیشگیری برای دندان ۶ انجام شود.

فیشورسیلانت‌ها موادی هستند که به شکل یک لایه نازک درون شیارهای عمیق سطح جونده دندان قرار می‌گیرند و شیارها را از دسترس میکروب حفظ می‌کنند که به این ترتیب از گیرکردن مواد غذایی بین شیارهای دندان‌ها کاسته شده و احتمال پوسیدگی کاهش می‌یابد و جهت دندان‌های قابل انجام است که بدون پوسیدگی باشند و پیش از ۴ سال از رویش آنها نگذشته باشد. مزایای فیشورسیلانت این است که ۳۳ تا ۷۱ درصد از پوسیدگی دندان پیشگیری کرده و باعث معکوس شدن مراحل اولیه پوسیدگی می‌شود.

ملاحظات لازم در کاربرد «فیشورسیلانت»

برای قراردادن «سیلانت»، دندان باید بدون براق و ایزوله باشد و این کار در دهان کودک که دندان‌های کوچک و براق زیادی دارند، بسیار مشکل است.

نتیجه‌گیری

با توجه به اهمیت و نقش دندان‌ها در سلامت عمومی بدن، اقدام‌های واحد بهداشت دهان و دندان جهت آموزش موضوع‌های بهداشتی درمانی شامل غربالگری، فیشورسیلانت، وارنیش فلوراید و جرمگیری و بروساژ به گروه‌های هدف است که در این بین نقش بهورزان محترم بسیار مهم است و به کارگیری و آموزش مطالب گفته شده در اولویت قرار دارد.

«بروساژ» یعنی برس کشیدن و منظور این است که بعد از برداشتن جرم‌های دندان با یک خمیر مخصوص که کمی قوی‌تر از خمیر دندان‌های معمولی است با یک برس گرد و در حالت چرخاندن تمام سطوح دندان‌ها و خردۀ جرم‌ها و رنگ‌هایی که روی دندان است را پاک می‌کند که بعد از این مرحله دندان‌ها جلا می‌گیرند و سطح شان صیقلی و صاف می‌شود.

گروه هدف

باید در نظر داشت که اولویت انجام کار در واحد بهداشت دهان و دندان جهت گروه‌های هدف زیر بوده و سپس شامل سایر مراجعه کنندگان می‌شود.

- گروه سنی زیر شش سال
- گروه سنی شش تا ۱۴ سال
- مادران باردار و شیرده

نظرارت و پایش خدمات ارایه شده براساس فرم‌های جمع‌بندی عملکرد طرح سلامت دهان و دندان مادران باردار و کودکان زیر شش سال و گروه سنی شش تا ۱۴ سال و براساس کتابچه مراقبت کودک سالم و مراقبت ادغام یافته سلامت مادران است. پایش‌های هر سطح توسط سطح بالاتر انجام می‌گیرد. مثلاً بهورز توسط کارداران‌های بهداشت و بهداشتکار دهان و دندان و این کارداران‌ها توسط دندانپزشک و... نظرارت می‌شوند. همچنین تیم ستاد استان مسؤولیت نظرارت بر فعالیت‌های شهرستان‌ها را عهده‌دار است. این گزارش‌ها باید به روز و از طریق سامانه الکترونیک در دسترس باشد.

در کودکان ۳ تا ۱۴ سال استفاده از «وارنیش فلوراید» دو بار در سال روش ایمن، بی‌خطر، بدون درد و مؤثر در کاهش پوسیدگی است.

۲۸